

ECONOMIC-STATISTICAL ANALYSIS OF THE REGIONAL DEVELOPMENT OF SMALL ENTERPRISES AND MICRO-FIRMS IN THE CONDITIONS OF ACCELERATED ECONOMY

Otabek Arzikulov¹

Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan

KEYWORDS

small business, entrepreneurship, statistical analysis, creation rate, export potential, statistical methods, statistical evaluation

ABSTRACT

The article presents scientific conclusions and recommendations for assessing the state of development of small business and private entrepreneurship and the factors affecting it, socio-economic aspects of the development of the industry and structural changes.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7372453

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Senior Teacher, Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan, Jizzakh, Uzbekistan

ЖАДАЛЛАШГАН ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА КИЧИК КОРХОНАЛАР ВА МИКРОФИРМАЛАР ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУДУДИЙ РИВОЖЛАНИШИНИ ИҚТИСОДИЙ-СТАТИСТИК ТАҲЛИЛИ

KALIT SO‘ZLAR:

кичик бизнес,
тадбиркорлик, статистик
таҳлил, яратиш
коэффициенти, экспорт
салоҳияти, статистик
усуллар, статистик
баҳолаш

ANNOTATSIYA

мақолада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини ривожланиш ҳолати ва унга таъсир қилувчи омиллар, соҳани ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий жиҳатлари ва таркибий ўзгаришларини баҳолаш бўйича илмий хулосалар ва таклифлар баён этилган.

Ўзбекистонда иқтисодий ислохотларни янада эркинлаштириш ва чуқурлаштириш жараёнида кичик тадбиркорлик субъектларини ривожлантириш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, пандемия шароитида кичик тадбиркорликни ривожлантириш, мулкдорлар синфини шакллантириш, бозорларни истеъмол товарлари билан тўлдириш, рақобат муҳитини яратиш, ишсизликка барҳам бериш мамлакат олдида турган асосий устувор вазифалардан бири ҳисобланади. Шу боис пандемия шароитида мамлакатимиз ҳудудларида аҳоли бандлигини таъминлаш ва даромадларини ошириш, экспорт салоҳиятини юксалтириш, барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожланишни таъминлашда тадбиркорлик, жумладан, кичик тадбиркорлик фаолияти ва унинг самарадорлиги муҳим омиллардан бири саналади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Тадбиркорлик, кенг маънода, шахсий манфаатга асосланган, субъект олдида турган мақсадга эришишга қаратилган, унинг бевосита иштирокида ўзининг шахсий омилларига асосланиб, амалга ошириладиган, оила хўжалигини юритишдан тортиб, маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш ҳамда хизматлар кўрсатишгача бўлган юмушлар билан боғлиқ ақлий фаолият сифатида қаралади. Тор маънода, тадбиркорлик фаолияти фақат иқтисодий соҳанинг турли-туман даражаларидаги маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнларини, яъни соҳибкорликни ифодалайди[1].

Бозор муносабатларига асосланган иқтисодиётда тадбиркорлик фаолияти асосий иқтисодий ресурслардан бири ҳисобланиб, инсоний ресурсларнинг таркибий қисмини ташкил қилади ва кичик бизнес, хусусий тадбиркорлик тузилмалари йирик ишлаб чиқаришга ҳаракатчанлик бахш этади.

Ўз даврида А.Смит тадбиркорга қуйидагича таъриф беради: “Тадбиркор - хўжалик юритиш таҳликасини ўз зиммасига олувчи капитал эгасидир”. Ж.Б.Сей фикри бўйича эса, тадбиркор бу ишлаб чиқариш омилларини уйғунлаштирадиган

ёки иқтисодий ресурсларни паст унумдорлик ва фойдалилик соҳасидан юқори фойдалилик ва унумдорлик соҳасига йўналтирадиган иқтисодий гумаштадир [8].

К.Макконелл ва С.Брюлар тадбиркорликнинг, асосида узлуксиз шартлар ва талаблар ётувчи муҳим фаолият тури сифатида қарашади. *Биринчидан*, тадбиркор товар ва хизматлар ишлаб чиқариш жараёнида ишлаб чиқариш омилларини бирлаштиради ва “катализатор” вазифасини бажаради. *Иккинчидан*, бизнесни юритиш жараёнида у қарорлар қабул қилишдек қийин бир вазифани зиммасига олади. *Учинчидан*, тадбиркор - ташкилотчи шахс бўлиб, янги ишлаб чиқариш технологияларини жорий қилиб, янги маҳсулотлар ишлаб чиқаришга интилади. *Тўртинчидан*, тадбиркор бу таҳликага борувчи инсондир. У нафақат ўз мол-мулки, вақти, меҳнати билан, балки ўз шериклари, ҳиссадорлари қўшган маблағлар билан ҳам таҳликага боради [9].

Академик Л.И.Абалкин ҳам тадбиркорликни фаолиятнинг ўзига хос тизими сифатида қатор афзалликларга эга деб ҳисоблайди. Бу афзалликлар иш йўналиши ва усулларини танлаш эркинлиги, мустақил қарорлар қабул қилиш, фойда олиш, қабул қилинган қарорлар учун жавобгарлик ва ҳоказолардир. Л.И.Абалкиннинг фикрича, етарли ривожланган бозор ҳўжалиги тадбиркорликни ривожланишининг негизи ҳисобланади [10].

Профессор Х.П. Абулқосимов фикрича “тадбиркорлик – бу инсон мақсадларини рўёбга чиқариш ва фаоллигини ошириш йўналишларидан биридир” [11].

Тадқиқот методологияси, таҳлил ва натижалар

Истиқлолнинг илк кунларидан бошлаб, республикамизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини ривожлантиришга ва қўллаб қувватлашга алоҳида эътибор бериб келинмоқда. Бу борада бир қатор қонунлар, Президент Фармонлари, Вазирлар маҳкамаси қарорлари ва бошқа соҳани ривожлантиришга оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиниб, тадбиркорлик соҳасини ривожлантиришга ижобий таъсир кўрсатиб келмоқда [5,6].

Хусусан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ҳам ....миллий иқтисодиёт барқарорлигини таъминлаш ҳамда хусусий секторни қўллаб қувватлаш ва ривожлантириш каби устувор вазифалар белгилаб берилди [2]. Ушбу устувор вазифаларни ижросини таъминлашда республикамиз ҳудудларида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини ҳар томонлама қўллаб қувватлаш, барқарор ривожланишини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Айниқса ҳозирги пандемия шароитида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини миллий ва ҳудуд иқтисодиётини ривожлантиришдаги ўрни юқори бўлмоқда. Ушбу соҳа имконият даражасида ички бозорни тўлдиришга, аҳолининг маҳсулот ва хизматларга бўлган моддий эhtiёжларини қондиришда ҳамда экспортни қўллаб қувватлашда етакчи ўринни эгалламоқда.

Статистик таҳлилларга кўра, республикамизда кичик тадбиркорлик соҳасини ривожланишида Жиззах вилояти субъектларини ҳам муносиб ҳиссаси бор. Бугунги кунда вилоятнинг доимий аҳолиси сони 1 млн. 410,5 минг киши бўлиб, унда меҳнат ресурслари сони 773,8 минг киши (57,5 фоиз), иқтисодий фаол аҳоли сони 600,1 минг киши (42,5 фоиз), иқтисодиётда банд бўлганлар сони 534,0 минг киши (37,8 фоиз)ни ташкил этади, [3.104-116 б].

Вилоятда доимий аҳолининг ўсиши билан бирга иқтисодиётда банд бўлган аҳолининг сонини ҳам ўсиши кузатилмоқда. Масалан, 2016 йилда вилоятда иқтисодиётда банд бўлган аҳолининг ўсиш суръати ўтган йилга нисбатан 103,0 фоизга тенг бўлган бўлса, ушбу кўрсаткич 2020 йилда 99,6 фоизни ташкил этган [4.100 б].

Бизнинг фикримизча, меҳнат бозоридаги асосий кўрсаткичлардан бири фойдали меҳнатга лаёқатли аҳолининг ишсиз қолишидир.

Жиззах вилояти бўйича таҳлил этадиган бўлсак, 2016 йилда ишсизлар сони 26,0 минг кишини ташкил этиб, 2020 йилга келиб, уларнинг сони 65,8 минг кишига етган ёки 39,8 минг кишига (2,5 баробар) ортган. Бугунги кунда вилоятда ишсизлик даражаси 12,3 фоизни ташкил этмоқда. Айнан шу жиҳатларни ҳисобга олган ҳолда вилоятда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳаларини ривожлантириш, уларни қўллаб қувватлаш зарур.

Шунингдек, Жиззах вилоятида номинал ҳисобланган ўртача ойлик иш ҳақи ҳам 2020 йил декабрь ойида 2019 йилнинг мос даврига нисбатан 101,7 фоизни ташкил этди [3.122 б].

2020 йилда Жиззах вилояти корхона ва ташкилотларида ёлланиб ишловчи аҳоли сонининг маълумот даражаси бўйича тақсимланишини таҳлил қиладиган бўлсак, олий маълумотлилар 33,3 фоизни, ўрта махсус маълумот эга бўлганлар 57,4 фоизни ҳамда ўрта ва тўлиқсиз ўрта бўлганлар 9,3 фоизни ташкил этган.

Жиззах вилоятида банд аҳоли сонининг иқтисодий фаолият турлари бўйича тақсимланиши қуйидаги 1-жадвалда келтирилган [3.140 б].

1-жадвал

Жиззах вилоятида банд аҳоли сонининг иқтисодий фаолият турлари бўйича тақсимланиши (1 январь ҳолатига)

	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил
Жами	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Шу жумладан;					
қишлоқ,ўрмон ва балиқ хўжалиги	42,9	41,8	39,1	36,3	37,3
саноат	10,1	9,9	9,6	10,3	10,3

қурилиш	6,7	6,7	6,0	7,6	7,5
савдо	7,6	7,6	7,2	7,5	7,7
ташиш ва сақлаш	2,2	2,2	2,1	3,0	2,5
яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар	2,0	1,9	1,8	2,0	2,0
ахборот ва алоқа	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
молиявий ва суғурта фаолияти	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4
таълим	8,8	8,6	8,7	8,3	8,8
соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизмат кўрсатиш	3,6	3,5	3,4	3,6	4,2
санъат, кўнгил очиш ва дам олиш	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
бошқа фаолият турлари	15,1	16,8	21,0	20,4	18,4

Таҳлилларимиз кўрсатишича, 2020 йилда вилоятда банд аҳоли сонининг улуши асосан қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжалигида 37,3 фоиз, саноатда 10,3 фоиз, таълим соҳасида 8,8 фоиз, қурилишда 7,5 фоиз, савдода 7,7 фоизни ташкил этган.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулот (ЯИМ) ва ялпи ҳудудий маҳсулот (ЯҲМ)даги улуши 2-жадвалда келтирилган [7.21 б].

2-жадвал

Кичик корхона ва микрофирмаларнинг ЯИМ ва ЯҲМдаги улуши, фоизда

	2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил
Ўзбекистон Республикаси	64,9	65,3	62,4	56,0	55,7
Қорақалпоғистон Республикаси	61,1	58,5	57,0	56,3	57,8
Вилоятлар					
Андижон	83,1	80,2	73,1	69,6	69,4
Бухоро	78,4	79,9	80,9	74,3	75,3
Жиззах	83,4	85,6	86,2	83,1	83,4

Қашқадарё	64,9	73,6	72,7	70,8	71,1
Навоий	48,8	49,4	42,3	30,7	26,6
Наманган	78,7	80,8	80,5	75,9	74,9
Самарқанд	80,1	82,6	80,8	75,2	74,8
Сурхондарё	78,0	79,5	81,2	78,8	77,9
Сирдарё	74,4	77,9	77,8	69,8	70,9
Тошкент	66,2	65,0	58,9	51,3	50,2
Фарғона	72,6	71,7	71,3	69,3	68,8
Хоразм	78,2	79,1	79,1	76,4	76,3
Тошкент ш	63,7	64,8	64,8	53,1	51,3

Таҳлилларимизга кўра, 2020 йилда республикада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини ЯИМдаги улуши 55,7 фоизни ташкил этган. Охириги йилларда республикада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасини ЯҲМдаги юқори улуши Жиззах (83,4 фоиз), Хоразм (76,3 фоиз), Сурхондарё (77,9 фоиз) вилоятларига тўғри келаётган бўлса, энг паст улуш Навоий (26,6 фоиз), Тошкент (50,2 фоиз) вилоятлари ва Тошкент шаҳри (51,3 фоиз)га тўғри келмоқда.

Хулоса ва таклифлар. Юқоридагилардан келиб чиқиб, Жиззах вилояти ва унинг ҳудудларида кичик тадбиркорлик соҳасини янада ривожлантириш учун қуйидаги таклифларни тавсия этамиз. Яъни:

1. Инновацион омиллар ҳисобига ҳудудий кичик тадбиркорлик субъектларида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш; туман ва шаҳарларда кичик тадбиркорлик фаолиятини истеъмол товарлари ишлаб чиқаришга кўпроқ йўналтириш; туман ва шаҳарлар ўртасида ҳудудий тадбиркорлик субъектлари ривожланишидаги фарқларни камайтириш;

2. Вилоятда кичик тадбиркорлик соҳасида экспортга йўналтирилган ишлаб чиқаришни қўллаб қувватлаш ва рағбатлантириш лозим. Бунинг учун кичик тадбиркорлик субъектларининг товар ва хизматларини ташқи бозорда муваффақиятли сота оладиган махсус “ташқи савдо ўзбек уйлари”ни ривожлантириш, сифатни бошқаришнинг халқаро тизимини амалиётга татбиқ этиш, товар ва хизматларни рақобатбардошлигини ошириш, экспортга чиқарилаётган юкларга транспорт хизмати кўрсатиш самарадорлигини ошириш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Akramovich N. A. THE PRIORITY OF USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE AGRICULTURAL EDUCATION SYSTEM //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 10. – С. 185-191.

2. Nizametdinov A., Ahmedova H. Elektron ta'lim metodologiyasi rivojlantirishning usullari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollari. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 29-31.

3. Nizametdinov A. A. OLIY TA'LIM TIZIMINING AGRAR SOHASIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR QO'LLASH USTUVORLIGI. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1 (6), 58-60. – 2022.
4. Nizametdinov A. A. OLIY TA'LIM TIZIMIDA AGRAR SOHANING USTUVORLIGI UNDA INNOVATSIYALARNING QULLANISHI. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1 (6), 96-98. – 2022.
5. Akramovich N. A. HISTORY, SUBJECT AND OBJECT OF FORMATION OF "MACROECONOMICS" //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 1. – С. 209-210.
6. Мухтаров Б. А. Оптимальное распределение объемов строительно-монтажных работ //Молодой ученый. – 2018. – №. 22. – С. 427-431.
7. Мухтаров Б. А. Имитационная система прогнозирования факторов в легкой промышленности //Молодой ученый. – 2017. – №. 40. – С. 122-124.
8. Мухтаров Б. А., Ортиков Ё. Ю. Культурное и экономическое развитие туризма в Узбекистане //Молодой ученый. – 2016. – №. 14. – С. 375-378.
9. Muxtarov B., Murotjonova M. O'zbekiston respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub 'ektlarining rivojlanishi //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 581-584.
10. Muxtarov B. Ozbekiston respublikasida axoli daromadlarini osish dinamikasi //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 579-581.
11. Мухтаров Б. А., Джамалов У. И. ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КОЛИЧЕСТВО ШКОЛ НА 2022 ГОД ДЛЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ //Устойчивое развитие науки и образования. – 2020. – №. 8. – С. 6-11.
12. Abdusattarovich M. B. CALCULATING ECONOMIC EFFICIENCY IN THE DIGITAL ECONOMY IN UZBEKISTAN //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 10. – С. 1189-1194.
13. Ogli R. A. R. THE DIFFERENCE BETWEEN THE CONCEPTS OF DATABASE AND DATABASE MANAGEMENT SYSTEM //Archive of Conferences. – 2022. – С. 33-34.
14. Abdukarimov A., Rashidov A. Ma'lumotlar bazalarining–biznesni tashil etish va samaradorligini oshirishdagi roli //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 132-135.
15. Uchkun Rashidov, Abror Rashidov, & Saidjon Naimov. (2022). Modern Views on the Problems of Management Accounting in Logistics System. "ONLINE - CONFERENCES" PLATFORM, 276-283. Retrieved from <http://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/view/937>
16. Uchkun Rashidov, & Abror Rashidov. (2022). Assessment of Costs For the Quality of Logistics Activities. INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND

ECONOMY, 1(3), 39–43. Retrieved from <http://inter-publishing.com/index.php/ijbde/article/view/128>

17. Uchkun Rashidov, & Abror Rashidov. (2022). Assessment of Costs For the Quality of Logistics Activities. INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY, 1(3), 39–43. Retrieved from <http://inter-publishing.com/index.php/ijbde/article/view/128>

18. Dots. Abdumanap Abdukarimov, & Assist. Abror Rashidov R. (2022). 7 FREE BEST OPEN SOURCE DATABASE MANAGEMENT SYSTEMS. Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development, 7, 40–47. Retrieved from <https://sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/234>

19. Rashidov , A. (2022). IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA NOTARIF USULLARINING O`RNI VA AHAMIYATI. Архив научных исследований, 2(1). извлечено от <http://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1016>

20. Rashidov Abror Ro'zimurod o'g'li. (2022). JIZZAX VILOYATI IQTISODIY O'SISH KO'RSATKICHLARI YOKI JARAYONLARI . PEDAGOGS Jurnal, 5(1), 20–22. Retrieved from <http://www.pedagoglar.uz/index.php/ped/article/view/290>

21. Рашидов У., Рашидов А. Iqtisodiyotni tartibga solishda notarif usullarining ornini va ahamiyatini //Вопросы усиления позиций Узбекистана в международной торговле и оптимизации его интеграции в мировой рынок в условиях глобальной трансформации. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 53-58.

22. Ismailova N. S. et al. JAHON SAVDO TASHKILOTIGA QO'SHILISH: QO'SHILISH JARAYONI HAMDA UNING QONUNIY ASOSLARI //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 1095-1098.

23. Xaydarov, B., & Saitov, S. (2022). Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari. Zamonaviy Innovatsion Tadqiqotlarning Dolzarb Muammolari Va Rivojlanish Tendensiyalari: Yechimlar Va Istiqbollar, 1(1), 634–635. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/zitdmrt/article/view/5390>

24. Бахром Х. Х. БИЗНЕСНИ РЕЖАЛАШТИРИШ ТАРТИБЛАРИ //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 139-142.

25. Xaydarov B. X., Saitov S. A. RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI AMALIY AHAMIYATI VA HORIJIIY TAJRIBA //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.

26. Хайдаров Б. ИҚТISODIЙ ИСЛОХОТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ //Экономика и образование. – 2021. – №. 4. – С. 288-292.

27. To'yuchiyeva N. Elektron Ta'lim Tizimining Afzalliklari Va Kamchiliklari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 40-41.

28. Норбеков Х., Туйчиева Н. Формирование конкурентных преимуществ компании //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 589-592.
29. Nodira T., Maxfirat T. FORMATION AND DEVELOPMENT OF PRONUNCIATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN SCHOOL STUDENTS //INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING. – 2022. – Т. 1. – №. 1.
30. Nodira T., Maxfirat T. MODERN METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE PRONUNCIATION TO PRIMARY SCHOOL PUPILS IS BASED ON THE JAPANESE EXPERIENCE //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 205-208.
31. Nodira T., Rashid X. PROBLEMS OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 155-164.
32. Nodira T. PRIORITIES FOR ORGANIZING ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES IN THE AGRICULTURAL SECTOR //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 10. – С. 192-199.
33. Nodira T. INNOVATIVE MANAGEMENT IN THE DEVELOPMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 10. – С. 346-351.
34. То'uchiyeva, N. (2022). AGRAR SOHADA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1(4), 53–56. Retrieved from <http://researchedu.org/index.php/cf/article/view/625>
35. То'uchiyeva , N. (2022). AGRAR TARMOQDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARI. INTERNATIONAL CONFERENCES, 1(4), 3–6. Retrieved from <http://researchedu.org/index.php/cf/article/view/624>
36. То'uchiyeva N. THE MAIN CHARACTERISTICS OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //INTERNATIONAL CONFERENCES. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 103-105.
37. Nodira T., Maxfirat T. FOREIGN LANGUAGE PRONUNCIATION IN GRADES 1-4» //РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ. – С. 1133.
38. Хосилмуродов И. О 'zbekistonda bag 'rikenglik va millatlararo totuvlik g 'oyalarining ijtimoiy hayotdagi ahamiyati //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 11/S. – С. 16-24.
39. Хосилмуродов И., Султоналиева Г. Тафаккур услубининг фалсафий-методологик тахлили //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 549-551.
40. Арзикулов О. А. Значение малого бизнеса и частного предпринимательства в узбекистана //Экономика и социум. – 2020. – №. 4. – С. 157-160.

41. Maksimov Y. V. et al. The integrating role of systems engineer in oil and gas projects (Russian) //Neftyanoe khozyaystvo-Oil Industry. – 2019. – Т. 2019. – №. 12. – С. 12-15.
42. Arzikulov O. A. THE ROLE OF SMALL BUSINESS IN DEVELOPED COUNTRIES //Экономика и социум. – 2019. – №. 12. – С. 30-33.
43. Arzikulov O. UY XO'JALIKLARINING DAROMAD MANBALARI VA ISTE'MOL XARAJATLARINI STATISTIK KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
44. Ali o'g'li A. O. STATISTICAL STUDY OF DIRECT MAINTENANCE OF SMALL BUSINESS ACTIVITIES IN THE REGIONS //EPRA International Journal of Economic and Business Review (JEER). – 2022. – Т. 10. – №. 6. – С. 30-33.
45. Arzikulov O. Iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida kichik korxonalarda innovatsion jarayonlar //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
46. To'yuchiyeva, Nodira. "Elektron Ta'lim Tizimining Afzalliklari Va Kamchiliklari." Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar 1.1 (2022): 40-41.
47. Норбеков, Хурсандмурод, and Нодира Туйчиева. "Формирование конкурентных преимуществ компании." Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar 1.1 (2022): 589-592.
48. Jamshidovna B. M., Bahodirovich F. S. Innovative methods and techniques in the education system //current research journal of pedagogics. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 147-151.
49. Fayzullaev S. B. Fostering the qualities of agility of basketball pupils in Uzbekistan //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – Т. 11. – №. 5. – С. 1171-1176.
50. Fayzullaeva D. N. et al. Dialectisms used in dastan "Alpamish" //ISJ Theoretical & Applied Science, 12 (80). – 2019. – С. 469-472.
51. Nasirov B. U., Boltaeva M. J. Genesis And Transformation Of The Public Catering System In Uzbekistan During The Soviet Period //Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI) Volume. – Т. 12. – С. 5834-5841.
52. Nasirov B. Catering In Uzbekistan From The History Of The System //The American Journal of Interdisciplinary Innovations Research. – 2021. – Т. 3. – №. 02. – С. 11-15.
53. Насиров Б. XX АСРНИНГ 30-80 ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШ ТИЗИМИ ТАРИХИДАН //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2022. – Т. 5. – №. 1.
54. Носиров Б., Носирова Ф. Ўзбекистонда умумий овқатланиш тизимининг шаклланиши ва унга аҳоли эҳтиёжининг ортиб бориши (совет ҳукумати йилларида) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2020. – Т. 3. – №. 3.

55. Носиров Б. Совет даврида Ўзбекистонда умумий овқатланиш тизими фаолияти хусусида //Взгляд в прошлое. – 2021. – Т. 4. – №. 4.
56. Насыров Б. У. История деятельности бань в восточных странах //International scientific review. – 2016. – №. 4 (14). – С. 62-66.
57. Носиров Б., Носирова Ф. СИСТЕМА БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ: ГЕНЕЗИС И ПРОБЛЕМЫ ПРАКТИКИ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН В 60-80 ГОДЫ ПРОШЛОГО ВЕКА) //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2017. – №. 1-4. – С. 41-46.
58. Nasirov B. HISTORICAL SCIENCES //Главный редактор научно-исследовательского журнала «International scientific review», Вальцев СВ. – 2016. – №. 4. – С. 61.
59. Носиров Б. Механизмы и противоречивое развитие сферы бытового обслуживания в Узбекистане 20-40 годах XX века //Культура. Духовность. Общество. – 2014. – №. 11. – С. 158-163.
60. Uralovich N. B. TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN THE GENERAL FOOD SYSTEM (in the example of the catering system in the late 19th and early 20th centuries) //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 10. – С. 1253-1258.
61. Носиров Б. ИЖТИМОЙ-МАИШИЙ ИНФРАСТРУКТУРАЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ЭЪТИБОРГА ОЛИНМАГАН ОМИЛЛАР (СОВЕТ ДАВРИДА): Носиров Бунёд, Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Жиззах филиали //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2022. – №. 4. – С. 8-12.
62. Musaev O. et al. The role of public control in improving the system of public administration //Solid State Technology. – 2020. – Т. 63. – №. 6. – С. 96-104.
63. E'tiborxon Mallaeva S. M. МАФКУРА ВА МАФКУРАВИЙ КАТЕГОРИЯЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТНИНГ НАЗАРИЙ ЖИ //АТЛАРИ, Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
64. E'tiborxon Mallaeva M. иллик ва миллий-маънавий? адриятларнинг тикланиши //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020.
65. Маллаева Э. Збекистонда диний бағрикенглик ва миллатлараро муносабатлар масалалари //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 573-576.
66. Fedotova M. A., Tarasova V. N., Mallaeva E. M. Factors and Conditions of Effective Dynamic Innovative Development of Aviation Industry Enterprises //Proceedings of the International Conference Engineering Innovations and Sustainable Development. – Springer, Cham, 2022. – С. 309-318.

67. Маллаева Э. APPROACHES AND ANALYSIS OF THE CONCEPT OF POLITICAL CULTURE //Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
68. Маллаева Э. М. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ГРАЖДАН НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ //ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ. – 2019. – С. 31-34.
69. МАЛЛАЕВА Э. М. ИСТОРИЧЕСКИЙ И НАУЧНЫЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПЦИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ //Вопросы политологии. – 2019. – Т. 9. – №. 8. – С. 1722-1729.
70. Маллаева Э. Jamiyatning demokratlashuvi-fuqarolar siyosiy madaniyatini rivojlantirish omili sifatida //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 11/S. – С. 287-291.
71. Mallaeva E. Les enfants réfugiés de la révolution hongroise de 1956 en Yougoslavie: entre tensions géopolitiques et efforts de coopération humanitaire. – 2020.
72. Xaydarov B., Saitov S. Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollari. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 634-635.
73. Xaydarov B. X., Saitov S. A. RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI AMALIY ANAMIYATI VA XORIJIY TAJRIBA //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.
74. Bozorboevich R. K. The Ethnic Structure of the Population of the Bukhara Emirate //International Journal on Integrated Education. – Т. 4. – №. 12. – С. 8-12.
75. Рахматов Х. Б. БУХОРО АМИРЛИГИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ХУСУСИДА (XIX асрнинг иккинчи ярми–XX аср бошлари) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2021. – №. SI-3.
76. Рахматов Х. Б. Об Этнической Структуре Населения Бухарского Эмирата //INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES. – 2021. – Т. 2. – С. 273-278.
77. Bozorboevich R. K. The Ethnic Structure of the Population of the Bukhara Emirate //International Journal on Integrated Education. – Т. 4. – №. 12. – С. 8-12.
78. Рахматов Х., Набиев Ш. XIX асрнинг сўнги чораги–xx аср бошларида бухоро воҳаси сиёсий-маъмурий бирликлари ва аҳолиси хусусида //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollari. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 605-608.
79. Bozorboevich R. K. POLITICAL AND ADMINISTRATIVE STRUCTURE OF THE EMIRATE OF BUKHARA IN THE LATE XIX AND EARLY XX CENTURIES ON THE POPULATION AND ETHNOTOPONYMS //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF HISTORY (2767-472X). – 2022. – Т. 3. – №. 04. – С. 48-54.
80. Bozorboevich R. K. ON THE POPULATION AND ETHNIC PROCESSES OF THE POLITICAL-ADMINISTRATIVE UNITS OF THE MIDDLE BASIN OF THE AMUDARYA IN THE LAST QUARTER OF THE 19TH CENTURY AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

//Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 77-85.

81. Рахматов Х. Б. БУХОРО АМИРЛИГИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ХУСУСИДА (XIX асрнинг иккинчи ярми–XX аср бошлари) //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2021. – №. SI-3.

82. Haydarov B., Saitov S. Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollari. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 634-635.

83. Бахром Х. Х. БИЗНЕСНИ РЕЖАЛАШТИРИШ ТАРТИБЛАРИ //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 139-142.

84. Haydarov B. X., Saitov S. A. RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI AMALIY ANAMIYATI VA HORIJIIY TAJRIBA //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 151-156.

85. Хайдаров Б. ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ //Экономика и образование. – 2021. – №. 4. – С. 288-292.

86. G'aybullayev Sarvar O. et al. O 'ZBEKISTONDA ISTE'MOL SAVATCHASI HOZIRGI HOLATINI VA UNI SHAKILLANTIRISH YO 'NALISHLARI //Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 119-125.

87. Xudayarov R., Akhror A. BIG DATA TYPES OF EDUCATION SYSTEM AND OPPORTUNITIES FOR USING THEM IN THE FIELD //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 21-24.

88. Nodira T., Rashid X. PROBLEMS OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 155-164.

89. Khudoyarov R. IMPROVING ECONOMIC GOVERNANCE IN A MARKET ECONOMY //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 2. – С. 610-612.

90. Хакимов О. М., Курбанов З. Х., Мухаммедов Ф. Реализация возможностей получения легких наполнителей на основе меньше пластиковых почв в нашей республике //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 176-181.

91. Khakimov O. M. Issiq-quruq iqlim sharoiti uchun asfaltbeton tarkibini tanlash //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 241-247.

92. Хакимов О., Курбанов З. ПЛАСТИКЛИГИ КАМ ТУПРОҚЛАР АСОСИДА ЕНГИЛ ТЎЛДИРУВЧИЛАР ОЛИШ ИМКОНИАТЛАРИНИ ЎРГАНИШ //Solution of social problems in management and economy. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 58-64.

93. Azimov Y. N. et al. Olympism and olympic education at the present stage //Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире. – 2016. – №. 13-4. – С. 119-121.

94. Azimov Yusufjon. (2022). DEVELOP CREATIVE THINKING IN STUDENTS BASED ON A COMPETENCY-BASED APPROACH. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 3(03), 5-8. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crijp-03-03-02>

95. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. O 'ZBEKISTONDA PUL-KREDIT TIZIMI VA UNI MODERNIZATSIYALASH YO 'LLARI //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 13. – C. 251-258.

96. Khidirov K. I. et al. Military management and army structure of Sheybanids //The Fourth International conference on development of historical and political sciences in Eurasia. – 2015. – C. 8-11.

97. Ortikov O. K. et al. Views of eastern thinkers on the development of intellectual abilities in the scientific heritage //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – T. 11. – №. 1. – C. 211-214.

98. Boltaeva M. J., Kh O. Ortikov. Features of the scientific heritage of eastern thinkers about the attitude of parents to the child //Society and innovations. Special. – 2021. – №. 2. – C. 469-474.